โปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

The Development of Teacher Enhancement Program for Active Learning Management under the Secondary Educational Service Area Office Mahasarakham

จินตนา สมเสียง[1], ธัชชัย จิตรนันท์[2]
Jintana Somseang[1], Thatchai Chittranun[2]
[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
[1-2]Faculty of Education, Mahasarakham University
Email: Jin6401058@gmail.com[1], thatchai.c@msu.ac.th[2]

Received : October 15, 2025, **Revised :** March 9, 2026, **Accepted :** July 5, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม 2) พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครู จำนวน 290 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 315 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม ซึ่งผ่านการหาคุณภาพ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ตั้งแต่ 0.282-0.871 และ 0.294-0.838 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.803 และ 0.863 2) แบบสัมภาษณ์ และ 3) แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีความต้องการจำเป็นโดยรวม เท่ากับ 0.27 ($PNI_{modified}$ = 0.27) เรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.37) ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.34) ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.28) ลำดับที่ 4 ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร ($PNI_{modified}$ = 0.23) และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ($PNI_{modified}$ = 0.19) ตามลำดับ

2. โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 การออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร โมดูลที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรทำงานและการจัดการเรียนรู้ โมดูลที่ 3 การพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน โมดูลที่ 4 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และโมดูลที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาครูใช้หลักการ 70:20:10 ประกอบด้วย 3 วิธี ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม รวม 263 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีความเหมาะสม โดยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.51, S.D. = 0.50) และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.47, S.D. = 0.50)

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม, โปรแกรมพัฒนาครู, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This research aimed to 1) study the current status, desired status, and necessity in organizing proactive learning under the Office of the Secondary Education Service Area, Maha Sarakham Province, and 2) develop a program for developing teachers in organizing proactive learning under the Office of the Secondary Education Service Area, Maha Sarakham Province. The sample consisted of 25 school administrators and 290 teachers, totaling 315 samples. The stratified sampling was used. The instruments used for data collection included 1) a questionnaire, which had been tested for quality and had an IOC value of 0.60-1.00, a discrimination power of 0.282-0.871 and 0.294-0.838, and a reliability of 0.803 and 0.863 for the whole questionnaire, 2) an interview form, and 3) an assessment form. Data were analyzed using basic statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the research found that:

1. The current status of the proactive learning management of schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Maha Sarakham Province, was at a moderate level overall and in all aspects. And the overall and all aspects of the desired conditions are at a high level. The overall needs are equal to 0.27 ($PNI_{modified}$ = 0.27). The order of the needs in each aspect is as follows: 1. Development of teaching methods and classroom management ($PNI_{modified}$ = 0.37), 2. Measurement and assessment of learning

outcomes ($PNI_{modified}$ = 0.34), 3. Design of learning management ($PNI_{modified}$ = 0.28), 4. Design of content linked to the curriculum ($PNI_{modified}$ = 0.23), and 5. Resource management ($PNI_{modified}$ = 0.19), respectively.

2. Teacher development program in active learning management Under the Office of the Secondary Education Area, Mahasarakham consists of 5 components: 1) Concepts and principles 2) Program objectives 3) Program content Consists of 5 modules: Module 1: Design of content linked to the curriculum Module 2: Management of work resources and learning management Module 3: Development of teaching methods and classroom management Module 4: Design of learning management And module 5: Measurement and evaluation of learning results. Teacher development uses the 70:20:10 principle, consisting of three methods: workshops, study tours and exchanges, and self-development. The program takes a total of 263 hours. The results of the evaluation of the appropriateness and feasibility of the program by 5 experts found that the teacher development program in active learning management under the Office of the Secondary Education Area, Mahasarakham is most appropriate (mean = 4.51, S.D. = 0.50) and has a high overall feasibility (mean = 4.47, S.D. = 0.50).

Keywords : Program Development, Teachers Development Program, Active Learning

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันที่เกิดจากความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ส่งผลให้บุคคล ครอบครัว และการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ (สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร, 2567) การศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้ กระบวนการคิด และทักษะชีวิตเพื่อรับมือกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (วิจารณ์ พานิช, 2555)

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการออกแบบและจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ (สำนักบริหารงานมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) สอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2565 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยให้ครูปรับวิธีการสอนจากการบอกเล่าเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Actively teach) ที่เน้นการมีส่วนร่วม กระตุ้นความกระตือรือร้น และเพิ่มการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทั้งในทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ที่ปรึกษา และผู้สร้างแรงบันดาลใจ ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพได้อย่างครบถ้วน (หน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วย Active Learning, Cooperative Learning, Problem-based Learning และ Research-based Learning ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (สถาพร พฤฑฒิกุล, 2555) ทั้งนี้ ครูถือเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการนำการจัดการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อโลกการทำงานและการใช้ชีวิตในอนาคต ครูยุคใหม่จึงต้องช่วยนักเรียนแสวงหาความรู้ ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2561, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัด 35 แห่ง ได้มุ่งเน้นนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรและทักษะศตวรรษที่ 21 โดยจัดโครงการพัฒนาหลักสูตรและครูเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการคิดขั้นสูง (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม, 2565) อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานพบว่ายังมีข้อจำกัด ได้แก่ การขาดการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อเชื่อมโยงการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก การบริหารจัดการสื่อการสอนและทรัพยากรที่ยังไม่ชัดเจน การวัดและประเมินผลที่ไม่สอดคล้อง ตลอดจนความรู้และความเข้าใจของครูที่ยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากหลักการและปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีความคาดหวังจากสังคมให้สถานศึกษาสร้างผู้เรียนที่มีทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาโปรแกรมเพื่อยกระดับสมรรถนะครูให้สามารถปรับบทบาท ทัศนคติ และใช้เทคนิคการสอนที่ทันสมัย รองรับผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ยกระดับคุณภาพการศึกษา และเสริมสร้างความมั่นคงในวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

การทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้เชิงรุก เป็น วิธีการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่หลักตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติเพื่อศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ทักษะในการเรียนรู้เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สรุปผล เพื่อสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะต้องอ่าน เขียน อธิบายและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยมุ่งให้เกิดผลลัพธ์กับผู้เรียน คือ ได้ความรู้ เกิดทักษะปฏิบัติ และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้จากการมีปฏิบัติสัมพันธ์และเชื่อมโยงจากความรู้เดิมด้วยตนเองจากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง (Cooperstein & Kocevar-Weidinger, 2004, Meyers & Jones, 1993, Bonwell & Eison, 1991, Bonwell, 2003, Prince, 2004, Felder & Brent, 2009, ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ, 2555, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษา โปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (Boston University for Teaching and Learning, 2024, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, สุพิษ ชัยมงคล, 2556, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562, วัทนวิภา บุดดีสี, 2565) ดังนี้

1. การออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร เป็นความสามารถของครูในการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อเชื่อมโยงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดเนื้อหารายวิชาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและผู้เรียนสามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. การบริหารจัดการทรัพยากร เป็นความสามารถของครูในการบริหารจัดการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิผล ทั้งในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และเกี่ยวข้องถึงปราชญ์ชาวบ้านหรือแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. การพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน เป็นความสามารถของครูในการประเมินความต้องการของชั้นเรียน การเลือกใช้วิธีการสอนแบบการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและวัยของผู้เรียน การใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูจากการเป็นผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในชั้นเรียน ความสามารถในการบเคลื่อนชั้นเรียนและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทักษะการใช้คำพูด คำถาม และการเสริมแรงในเชิงบวก รวมถึงการพัฒนาทัศนคติของครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถของครูในการออกแบบ วางแผน และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยเตรียมการอย่างเป็นขั้นตอน และมีวิธการสอนที่ชัดเจนทั้งขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นศึกษาค้นคว้า ขั้นอภิปรายผล และขั้นสรุปผล การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลผู้เรียน และมีการ

คาดการณ์ปัญหาหรืออุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้น และเตรียมการแก้ไข รวมถึงการส่งเสริมผู้เรียนที่แสดงจุดแข็งในการเรียนรู้

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นความสามารถของครูในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนในการทำกิจกรรม การเรียนรู้และทำงานร่วมกัน พิจารณาปัญหาอุปสรรคที่พบในการเรียนรู้ และวิธีการแก้ไข สะท้อนแนวคิดจากนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับ ผลที่ได้รับจากการเรียนรู้เชิงรุก และประเมินประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ ร่วมอภิปรายผลที่ได้จากการเรียนรู้ของนักเรียน และสะท้อนผลสิ่งที่ต้องไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งต่อไป และสามารถกำหนดวิธีการ เครื่องมือและเกณฑ์ในการประเมินผลผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการประเมินตามสภาพจริง

การพัฒนาสำหรับโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งนี้ ได้นำแนวคิดการพัฒนาบุคลากรตามหลักการ 70 : 20 : 10 โดยกำหนดวิธีการพัฒนา (McCall, Lombrado & Morrison, 1988, Nadler, 1989, กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, ยนต์ ชุ่มจิต, 2550, กิติมา ปรีดีดิลก, 2551, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551, เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา, 2552) ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการฝึกอบรม (10) ใช้วิธี การอบรมเชิงปฏิบัติการ
2. การเรียนรู้จากบุคคลอื่น (20) ใช้วิธี การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (70) ใช้วิธี การพัฒนาตนเอง

การพัฒนาโปรแกรมจะเริ่มต้นจากการวิเคราะห์หรือประเมินความต้องการโปรแกรมก่อน เพื่อนำสู่การกำหนดเป้าหมายว่า จะพัฒนาโปรแกรมเพื่ออะไร นำสู่การวางแผนการพัฒนาโปรแกรม และประเมินผลโปรแกรมตามลำดับ (รัชนี กัลยาวินัย และอัจฉรา ธารอุไรกุล, 2545, Barr & Keating, 1990, Barratt et al., 2013, Styles, 1990, อ้างถึงใน หรรษา สุขกาล, 2543)

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษา โปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีองค์ประกอบของโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (หรรษา สุขกาล, 2543, สุมิตรา พงศธร, 2550, ไท คำล้าน, 2551, ยอดอนงค์ จอมหงษ์พิพัฒน์, 2553, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์, 2554) คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed methodology) โดยดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม จำนวน 1,708 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครู จำนวน 290 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 315 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) เพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีทั้งหมด 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรประมาณค่า (Rating scale) และได้กำหนดน้ำหนักคะแนนตามวิธีของ Likert (Likert scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่ 0.60 - 1.00 และแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ 0.803 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนก เท่ากับ 0.863 และค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ 0.70

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ เสนอผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์ และเก็บข้อมูลโดยใช้ Google form ผ่านลิงค์และคิวอาร์โค้ด (QR code) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยสามารถเก็บข้อมูลกลับคืนมาได้ทั้งหมด 315 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean : $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation : S.D.) แล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยกำหนดเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

4.51–5.00 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์มากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์มาก

2.51–3.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์ปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์น้อย

1.00–1.50 หมายถึง มีสภาพปัจจุบัน/มีสภาพที่พึงประสงค์น้อยที่สุด

4.2 วิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index)

ระยะที่ 2 พัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาครู ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

2.2 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อใช้ในการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

3.1.1 ขอหนังสือราชการจากเว็บไซต์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.2 นัดหมายวัน เวลา ที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเดินทางไปทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3.1.3 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการจดบันทึก บันทึกเสียง และการถ่ายภาพ

3.2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ขอหนังสือราชการเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.2 นัดหมายวัน เวลา ที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสะดวกในการประเมิน และผู้วิจัยเดินทางไปพบผู้ทรงคุณวุฒิ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมิน โดยนำคะแนนจากการตรวจแบบประเมิน มาหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) แล้วแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยกำหนดเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

4.51–5.00 หมายถึง โปรแกรมมีความเหมาะสม/เป็นไปได้ มากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง โปรแกรมมีความเหมาะสม/เป็นไปได้ มาก

2.51–3.50 หมายถึง โปรแกรมมีความเหมาะสม/เป็นไปได้ ปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง โปรแกรมมีความเหมาะสม/เป็นไปได้ น้อย

1.00–1.50 หมายถึง โปรแกรมมีความเหมาะสม/เป็นไปได้ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม แสดงผลดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม	ระดับความคิดเห็น					
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร	3.00	1.03	ปานกลาง	3.69	0.90	มาก
2. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร	3.40	0.82	ปานกลาง	4.05	0.83	มาก
3. ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน	3.22	0.83	ปานกลาง	4.41	0.93	มาก
4. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้	3.38	0.70	ปานกลาง	4.33	0.77	มาก
5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.28	0.38	ปานกลาง	4.38	0.55	มาก
โดยรวม	**3.30**	**0.80**	**ปานกลาง**	**4.20**	**0.83**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 สภาพที่พึงประสงค์ (I) สภาพปัจจุบัน (D) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNImodified และลำดับความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม	I	D	$PNI_{modified}$	**ลำดับของความต้องการจำเป็น**
1. ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร	3.69	3.00	0.23	4
2. ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร	4.05	3.40	0.19	5
3. ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน	4.41	3.22	0.37	1
4. ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้	4.33	3.38	0.28	3
5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.38	3.28	0.34	2
โดยรวม	**4.20**	**3.30**	**0.27**	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม รายด้าน เรียงลำดับความต้องการจำเป็นได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.37) ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.34) ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.28) ลำดับที่ 4 ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร ($PNI_{modified}$ = 0.23) และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ($PNI_{modified}$ = 0.19) ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 การออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร โมดูลที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรทำงานและการจัดการเรียนรู้ โมดูลที่ 3 การพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน โมดูลที่ 4 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และโมดูลที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิธีการพัฒนาครู ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม รวม 263 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีความเหมาะสมโดยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.50) และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.47, S.D. = 0.50)

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่ามีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าสภาพปัจจุบัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนบทบาทของครูและนักเรียน ครูเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนนักเรียนเปลี่ยนจากการนั่งฟังครูถ่ายทอดความรู้ เป็นการลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การวางแผน การเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า การสรุปผล การอภิปรายผล เพราะการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นผู้กระตือรือร้นในการเรียนรู้และสร้างความรู้ ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทด้านการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ เพราะการเปลี่ยนบทบาทของครูและนักเรียน จะต้องปรับเปลี่ยนบนพื้นฐานของเหตุผลและความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยน ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่กล่าวมา สอดคล้องกับ Shenker, Goss & Bearstein (1996) ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลง และพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนมีส่วนในกิจกรรม เช่น อ่าน อภิปราย และเขียน ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล การนำไปใช้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในปัจจุบัน ยังคงไม่สมบูรณ์ ในโรงเรียนหลายแห่งที่ยังต้องการการพัฒนาด้านนี้ จึงทำให้ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาขอ อภิวาส โพธิตาทอง (2563) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับการศึกษาของ วัทนวิภา บุดดีสี (2565) ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิเคราห์ลำดับความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม เท่ากับ 0.27 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการ

ชั้นเรียน ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 4 ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ชุติกาญจน์ นามโร และสุทธิพงศ์ หกสุวรรณ (2567) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการศึกษาด้านความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดขั้นสูง ซึ่งเป็นการพัฒนาวิธีสอนมีความต้องการจำเป็นเป็นลำดับที่ 1

2. โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 การออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร โมดูลที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรทำงานและการจัดการเรียนรู้ โมดูลที่ 3 การพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน โมดูลที่ 4 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และโมดูลที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 และได้พัฒนาโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นใช้วิธีการพัฒนาครู 3 วิธี ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีความเหมาะสม โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) อภิวาส โพธิตาทอง (2563) และวัทนวิภา บุดดีสี (2565) ซึ่งได้พัฒนาโปรแกรมสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และมีผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม อยู่ในระดับมากที่สุด และมีผลการประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรม อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ พบองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นปรับปรุงในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม พบลำดับความต้องการจำเป็นดังในภาพประกอบ 1

ลำดับที่	1	ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน
ลำดับที่	2	ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
ลำดับที่	3	ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้
ลำดับที่	4	ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร
ลำดับที่	5	ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร

ภาพประกอบ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพประกอบ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร และด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ตามลำดับ

สรุป

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีสภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และมีสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูในการจัดการเชิงรุกดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 4 ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ตามลำดับ

2. โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ โมดูลที่ 1 การออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร โมดูลที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรทำงานและการจัดการเรียนรู้ โมดูลที่ 3 การพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน โมดูลที่ 4 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และโมดูลที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิธีการพัฒนาครู ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ

การพัฒนาตนเอง ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม รวม 263 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า โปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม มีความเหมาะสม โดยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรียงลำดับความต้องการจำเป็น ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียน ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ลำดับที่ 3 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ลำดับที่ 4 ด้านการออกแบบเนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักสูตร และลำดับที่ 5 ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ตามลำดับ ผู้บริหารสามารถนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นนี้ไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้

1.2 โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น มีระยะเวลาการดำเนินงานโปรแกรมโดยภาพรวม 263 ชั่วโมง ซึ่งสามารถปรับได้ตามความเหมาะสม และตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา

1.3 การวัดและประเมินผลของโปรแกรม ในส่วนของการวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย ควรมีการสร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาของโปรแกรม ที่นำมาใช้อบรมให้แก่ครู

1.4 เครื่องมือที่ใช้สำหรับการวัดพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยและจิตพิสัย ที่ได้นำเสนอในโปรแกรมนี้ ในการนำไปใช้ สามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการสอนและการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ได้วิธีการจัดการสอนสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น

2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดแทรกการบูรณาการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่สามารถน้อมนำนักเรียน ให้ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาและปลูกฝังการรักท้องถิ่นได้ในขณะเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

กิติมา ปรีดีดิลก. (2551). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *การปฏิรูปการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564. จาก https://www.ses26.go.th/?page_id=22319.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). PROGRAM OF ACTIVE LEARNING การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 16(2): 272-286.

ชุติกาญจน์ นามโร และสุทธิพงศ์ หกสุวรรณ. (2567). โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(3): 411-419.

ไท คำล้าน. (2551). *การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ใช้ในการศึกษาทางไกล*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2550). *ความเป็นครู*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ยอดอนงค์ จอมหงส์พิพัฒน์. (2553). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูผู้นำการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

วัทนวิภา บุดดีสี. (2565). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2551). *แผนพัฒนาทรัพยากรบุคคล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (พ.ศ. 2551-2555)*. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2561. จาก http://mslib.kku.ac.th/elib/multim/books/Accounting2562/RODJANA%20JANPLENG/pdf/06_ref.pdf

รัชนี กัลยาวินัย และอัจฉรา ธารอุไรกุล. (2545). *การวิเคราะห์และการออกแบบระบบคอมพิวเตอร์สมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *จากจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน...สู่ชั้นเรียนการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

_____. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2567. จาก http://academic.obec.go.th/images /document/1603180137_d_1.pdf.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *การพัฒนากระบวนทัศน์ รูปแบบและกลไกการพัฒนาครูในลักษณะเครือข่ายเชิงพื้นที่ 5 พื้นที่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฯ.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2558). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะทางสาขาวิชาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2561). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียน มาตรฐานสากล*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *การประเมินเพื่อการเรียนรู้ : การตั้งคำถามและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ์. (2554). *องค์ประกอบของโปรแกรม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา. (2552). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาพร พฤฑฒิกุล. (2555). คุณภาพผู้เรียน...เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ (QUALITY OF STUDENTS DERIVED FROM ACTIVE LEARNING PROCESS). *วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา*, 6(2): 1-13.

สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร. (2567). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวในสังคมไทย. *วารสารกว๊านพะเยา*, 1(3): 51-59.

สุพิษ ชัยมงคล. (2556). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศภายในโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

หรรษา สุขกาล. (2543). *การพัฒนารูปแบบโปรแกรมการทำงานระหว่างเรียนเพื่อส่งเสริมจริยธรรมในการทำงานของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิวาส โพธิตาทอง. (2563). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสาหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Bar, M. J., & Keating, L. A. (1990). *Developing Effective Student Services Program*. California: Jossey-Bass.

Barratt, C., et al. (2013). *How to Develop a Training Program on the Job*. Date to Accessed (12 January 2023). Retrieved from http://www.wikihow.com/Develop-a-Training-Program -on-the-Jop.

Bonwell, C. C. (2003). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom*. Date to Accessed (12 January 2023). Retrieved from www.active-learning-site.com

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creating Excitement in the Classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report*. Washington DC.: School of Education and Human Development, George Washington University

Boston University for Teaching & Learning. (2024). *Active Learning*. Date to Accessed 8 July 2024. Retrieved from https://www.bu.edu/ctl/ ctl_ resource/active-learning-teaching-guide/.

Cooperstein, S. E., & Kocevar-Weidinger, E. (2004). Beyond active learning: A constructivist approach to learning. *Reference Services Review*, 32(2): 141-148.

Felder, R. M., & Brent, R. (2009). *Active Learning: An Introduction*. Date to Accessed 14 October 2024. Retrieved from http://www4.ncsu.edu/unity/lockers /users/f/felder/bublic/Papers/ALpaper(ASQ).pdf

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities”. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607–610.

McCall, M. W., Lombardo, M. M., & Morrison, A. M. (1988). *The lessons of experience: How successful executives develop on the job*. Lexington, MA: Lexington Books.

Meyers, C., & Jones, T. (1993). *Promoting active Learning: Strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass.

Nadler, L. (1989). *Corporate Human Resource Development*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

Prince, M. (2004). Does Active Learning Work? A Review of the Research. *Journal of Engineering Education*, 93(3): 223-232.

Shenker, J. I., Goss, S. A., & Bernstein, D. A. (1996). *Instructor's Resource Manual for Psychology: Implementing Acting Learning in the Classroom*. Date to Accessed (12 January 2023). Retrieved from http://s.psych/uiuc,edu/-jskenker/active.html.